

HISTÓRIA HOSPODÁRSKEJ A MENOVEJ ÚNIE

Hospodárska a menová únia (HMÚ) je výsledkom postupnej hospodárskej integrácie Európskej únie. Je rozšírením jednotného trhu Európskej únie, na ktorom platia spoločné nariadenia o výrobkoch a o voľnom pohybe tovaru, kapitálu, práce a služieb. V eurozóne, ktorú v súčasnosti tvorí 19 členských štátov EÚ, bola zavedená spoločná mena euro. Všetkých 28 členských štátov EÚ, s výnimkou Spojeného kráľovstva a Dánska, musí zaviesť euro po minimálne dvojročnej účasti v EMS II a po splnení konvergenčných kritérií. Jednotnú menovú politiku stanovuje Európska centrálna banka (ECB) a dopĺňajú ju zosúladené fiškálne politiky a koordinované hospodárske politiky. V rámci HMÚ nenesie zodpovednosť za hospodársku politiku len jedna inštitúcia. Zodpovednosť nesú spoločne členské štáty a rôzne inštitúcie EÚ.

PRÁVNY ZÁKLAD

- Rozhodnutia prijaté na európskych samitoch v Haagu (1969), Paríži (1972), Bruseli (1978), Hanoveri (1988), Madride a Štrasburgu (obidva v roku 1989) a v Maastrichte (1991 – 1992).
- Články 119 až 144, 219 a 282 až 284 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).
- Protokoly pripojené k ZFEÚ týkajúce sa prechodu do tretej etapy hospodárskej a menovej únie, postupov pri nadmernom deficite a makroekonomickej nerovnováhe, konvergenčných kritérií, doložiek o možnosti výnimky pre Spojené kráľovstvo a Dánsko, Európskeho systému centrálnych bánk, Európskej centrálnej banky a euroskupiny.

CIELE

HMÚ je výsledkom postupnej hospodárskej integrácie, a preto sama osebe nie je cieľom. Riadenie HMÚ je koncipované tak, aby podporovalo udržateľný hospodársky rast a vysokú zamestnanosť prostredníctvom vhodnej hospodárskej a menovej politiky. Aby sa tieto ciele dosiahli, opiera sa o tri hlavné hospodárske činnosti: i) menová politika s cieľom cenovej stability; ii) koordinovanie hospodárskych politík v členských štátoch; iii) zabezpečenie bezproblémového fungovania vnútorného trhu.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

Euro je dnes súčasťou každodenného života v 19 členských štátoch Európskej únie. Je možné, že ho prijmú ďalšie členské štáty. Jednotná mena má nepopierateľné výhody:

znižuje náklady na finančné transakcie, uľahčuje cestovanie, posilňuje postavenie Európy na medzinárodnej úrovni atď.

HISTÓRIA HMÚ

Na samite v Haagu v roku 1969 hlavy štátov vymedzili nový cieľ európskej integrácie: hospodársku a menovú úniu (HMÚ). Skupina, ktorej predsedal vtedajší luxemburský premiér Pierre Werner, vypracovala správu, podľa ktorej sa malo budovanie úplnej hospodárskej a menovej únie podľa viacfázového plánu uskutočniť v priebehu desiatich rokov. Hlavným cieľom bolo dosiahnuť úplnú liberalizáciu pohybov kapitálu, úplnú konvertibilitu mien členských štátov a stanovenie nemeniteľných výmenných kurzov. Kolaps Bretton-Woodskeho menového systému a rozhodnutie vlády USA z polovice roka 1971 neviazať dolár na pevný kurz vyvolalo vlnu výkyvov na devízovom trhu, čo viedlo k závažnému spochybneniu parity európskych mien. Projekt HMÚ sa tým náhle zastavil.

V roku 1972 sa Spoločenstvo na samite v Paríži pokúsilo do menovej integrácie vniesť novú dynamiku vytvorením tzv. menového hada (v doslovnom preklade „had v tuneli“): išlo o kontrolovaný mechanizmus fluktuácie národných mien („had“) v rámci úzkeho fluktuatívneho pásma dolára („tunel“). Tento mechanizmus však destabilizovala ropná kríza, slabý dolár a rozdiely v hospodárskych politikách, takže ani nie za dva roky prišiel o takmer všetkých svojich členov, až z neho napokon ostala len zóna nemeckej marky, ktorú tvorilo Nemecko, krajiny Beneluxu a Dánsko.

Snahy vytvoriť oblasť menovej stability boli obnovené v roku 1978 na samite v Bruseli zavedením Európskeho menového systému, ktorý bol založený na myšlienke stabilných, ale upraviteľných výmenných kurzov. Do mechanizmu výmenných kurzov, známeho ako ERM I, boli zapojené meny všetkých členských štátov okrem Spojeného kráľovstva. Výmenné kurzy vychádzali z centrálnych sadzieb stanovených vo vzťahu k ECU (European Currency Unit – európska menová jednotka, najskôr známa ako európska účtovná jednotka), ktorá predstavovala vážený priemer zúčastnených mien. Systém bilaterálnych kurzov bol vypočítaný na základe týchto centrálnych sadzieb vyjadrených v ECU a fluktuácie mien nesmeli prekročiť hodnotu 2,25 % na každej strane bilaterálnych referenčných sadzieb (okrem talianskej líry, pre ktorú sa povolilo rozpätie 6 %). V priebehu desiatich rokov EMS výrazne prispel k zníženiu variability výmenných kurzov: flexibilita systému v spojení s politickým odhodlaním dosiahnuť hospodársku konvergenciu viedla k dosiahnutiu udržateľnej menovej stability.

S prijatím programu [jednotného trhu](#) v roku 1985 bolo čím ďalej tým jasnejšie, že pokiaľ budú pretrvávať pomerne vysoké náklady transakcií spojené s prevodom mien a neistotou v súvislosti s výkyvmi výmenných kurzov, hoci aj malými, nebude možné naplno využiť potenciál vnútorného trhu. Okrem toho mnoho ekonómov kritizovalo tzv. magický trojuholník, keďže voľný pohyb kapitálu, stabilita výmenných kurzov a nezávislé menové politiky boli z dlhodobého hľadiska nezlučiteľné.

V roku 1988 Európska rada v Hanoveri zriadila Výbor pre výskum HMÚ, ktorý viedol Jacques Delors, vtedajší predseda Európskej komisie. V správe výboru predloženej v roku 1989 sa navrhovali konkrétne opatrenia na zavedenie HMÚ v troch etapách. Zdôrazňovala sa v nej predovšetkým potreba lepšej koordinácie hospodárskych politík,

zavedenie pravidiel zahŕňajúcich deficit národných rozpočtov, ako aj vytvorenie novej, úplne nezávislej inštitúcie, ktorá by bola zodpovedná za menovú politiku Únie: [Európska centrálna banka](#) (ECB). Na základe Delorsovej správy Európska rada v Madride v roku 1989 rozhodla o začatí prvej etapy HMÚ, t. j. úplnej liberalizácie [pohybu kapitálu](#) do 1. júla 1990.

Európska rada na svojom decembrovom zasadnutí roku 1989 v Štrasburgu vyzvala na zorganizovanie medzivládnej konferencie, na ktorej sa malo určiť, aké zmeny zmluvy sú potrebné na dokončenie HMÚ. Výsledkom práce tejto medzivládnej konferencie bola [Zmluva o Európskej únii](#), ktorú hlavy štátov a predsedovia vlád prijali na zasadnutí Európskej rady v Maastrichte v decembri 1991 a podpísali 7. februára 1992.

Podľa zmlúv sa HMÚ mala zaviesť v troch etapách:

- 1. etapa (od 1. júla 1990 do 31. decembra 1993): voľný pohyb kapitálu medzi členskými štátmi,
- 2. etapa (od 1. januára 1994 do 31. decembra 1998): konvergencia hospodárskych politík členských štátov a posilňovanie spolupráce medzi národnými centrálnymi bankami členských štátov. Koordinácia menových politík získala inštitucionalizovanú podobu založením Európskeho menového inštitútu (EMI), ktorého úlohou bolo posilniť spoluprácu medzi národnými centrálnymi bankami a uskutočniť potrebné prípravy na zavedenie jednotnej meny. Členské štáty mali v tejto etape dohliadať na to, aby sa národné centrálné banky stali nezávislými,
- 3. etapa (prebieha od 1. januára 1999): postupné zavedenie eura ako jednotnej meny členských štátov a vykonávanie spoločnej menovej politiky pod vedením ECB. Prechod na tretiu etapu bol podmienený dosiahnutím vysokej miery udržateľnej konvergenencie, ktorá sa meria na základe niekoľkých [kritérií](#) stanovených v zmluvách. [Rozpočtové pravidlá](#) sa mali stať záväznými a členskému štátu, ktorý ich nespĺňal, hrozilo [uloženie sankcií](#). Zaviedla sa jednotná menová politika, ktorá bola zverená Európskemu systému centrálnych bánk (ESCB) tvorenému národnými centrálnymi bankami a ECB.

Prvé dve etapy HMÚ boli dokončené. [Tretia](#) etapa stále prebieha. Do tejto konečnej etapy sa v podstate musia zapojiť všetky členské štáty EÚ, a následne prijať euro (článok [119](#) Zmluvy o fungovaní EÚ). Niektoré členské štáty však stále nespĺňajú konvergenčné kritériá. Tieto štáty môžu preto uplatňovať dočasnú výnimku dotedy, kým nebudú schopné zapojiť sa do tretej fázy HMÚ. Okrem toho Spojené kráľovstvo a Dánsko oznámili, že sa neplánujú zúčastniť na tretej fáze HMÚ, a teda ani prijať euro. Obidvom týmto členským štátom sa preto udelila výnimka z účasti na HMÚ. Podrobnosti udelenia tejto výnimky sú uvedené v protokoloch týkajúcich sa týchto dvoch krajín, ktoré sú pripojené k zakladajúcim zmluvám o EÚ. Spojené kráľovstvo aj Dánsko si však ponechali možnosť ukončiť uplatňovanie tejto výnimky a predložiť žiadosť o zapojenie sa do tretej etapy HMÚ. V súčasnosti sa na tretej etape HMÚ zúčastňuje a jednotnú menu euro používa 19 z 28 členských štátov.

Po európskej dlhovej kríze sa vedúci predstavitelia EÚ zaviazali posilniť HMÚ, a to aj zlepšením jej rámca pre správu. V roku 2015 zverejnili predsedovia Komisie, Európskej rady a Euroskupiny, prezident ECB a predseda Európskeho parlamentu

správu s názvom Dobudovanie hospodárskej a menovej únie v Európe (známu ako správa piatich predsedov), pričom vychádzali z podobnej iniciatívy z roku 2012. Stanovuje sa v nej reformný plán zameraný na vytvorenie skutočnej hospodárskej, finančnej, fiškálnej a politickej únie v troch etapách (najneskôr do roku 2025).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy sa Európsky parlament podieľa na riadnom legislatívnom postupe ako rovnoprávny zákonodarca pri stanovovaní podrobných pravidiel mnohostranného dohľadu (článok 121 ods. 6 ZFEÚ). Zahŕňa to okrem iného preventívnu časť Paktu stability a rastu, ako aj dôslednejší makroekonomický dohľad s cieľom zabrániť škodlivým nerovnováham vyvolaným finančnou krízou. Balík šiestich legislatívnych aktov v oblasti správy hospodárskych záležitostí posilnil úlohu Parlamentu v správe hospodárskych záležitostí Európskej únie, najmä zavedením európskeho semestra a hospodárskeho dialógu. S Európskym parlamentom sa okrem toho konzultuje o týchto otázkach:

- dohody týkajúce sa výmenných kurzov medzi eurom a národnými menami štátov, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ;
- výber krajín, ktoré splnili podmienky zavedenia jednotnej meny (od roku 1999);
- menovanie prezidenta, viceprezidenta a ďalších členov výkonnej rady ECB;
- vykonávacie právne predpisy týkajúce sa postupu pri nadmernom deficite podľa Paktu stability a rastu.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

